

Belli Başlı Bulgular 1999-2004

Landmine Monitor 2004 Raporu'nun sağladığı zengin veriler; Mayın Yasaklama Anlaşması ve genelde mayınları ortadan kaldırma hareketinin, dünyanın her bölgesinde, antipersonel karamayınlarını ortadan kaldırmakta, hayat ve uzuvları kurtarmakta büyük başarı kazandığını ortaya koymaktadır. Ne var ki anlaşmanın evrenselleştirilmesi ve anti-personel mayınların yasaklanması şartının güçlendirilmesi, topraktaki mayınların temizlenmesi, stoklanmış anti-personel mayınların imha edilmesi ve kurbanlara yardım edilmesi konularında halen başedilmesi gereken önemli sorunlar mevcuttur. ICBL, Mayın Yasaklama Anlaşması'nın gerçek başarı ölçütünün, anlaşmanın, global anti-personel mayın sorununda yaratacağı somut etki olacağı kanaatinde. Daha önceki beş yıllık raporda olduğu gibi, *Landmine Monitor 2004 Raporu* da bu etkinin ölçülmesine olanak sağlamaktadır.

Landmine Monitor 2004 Raporu'nun kapsama süresi Mayıs 2003-Mayıs 2004 arasındır. Mümkün olan durumlarda, editörler Haziran ve Eylül 2004'te ulaşan bilgileri de rapora dahil ettiler. Ayrıca bu sefer, mayın Yasaklama Anlaşmasının yürürlüğe girdiği 1999'dan buyana olan döneme özel bir vurgu yapıldı.

Geçen Beş Yıldan Anahtar Göstergeler

- 152 ülke anti-personel mayınları yasaklamayı kabul etti.
- 37,3 milyonu Mayın Yasaklama Anlaşması'na Taraf Devletler tarafından olmak üzere altmış iki milyon stoklanmış anti-personel mayın imha edildi.
- 1999'dan buyana 1100 kilometre kareden fazla toprak temizlenerek, dört milyondan fazla anti-personel mayın, yaklaşık bir milyon anti-tank mayın ve milyonlarca parça patlamamış mühimmat (PAM) yok edildi.
- Bağış yapanlar mayın faaliyetlerine 1999-2003 arasında 1,35 milyar dolar katkı yaptılar, 1992'den bu yana yapılan bağış miktarı yaklaşık 2,1 milyar dolar.
- 1999-2003 arasında 22.9 milyon kişi mayın riski eğitim seminerlerine katıldı.
- 1999'dan Eylül 2004'e kadar, *Landmine Monitor* en az 75 ülkedeki olaylarda 42,500 yeni mayın ve PAM kurbanı tespit etti. Ancak birçok olay ve mayın kurbanı kayıtlara geçmiyor, bu nedenle gerçek rakamlar çok daha yüksek, muhtemelen yılda 15,000 ila 20,000 arasında.
- 1999-2004 döneminde düzenli olarak mayın kullanan hükümetler Rusya ve Myanmar (Burma).
- Kamuoyunun bilgisi dahilinde kabul edilen yasal anti-personel mayın

ticareti olmadı.

Anti-personel mayınların uluslararası çapta yaygın reddi.

Toplam 143 ülke Mayın Yasaklama Anlaşması'na Taraf Devlettir. Diğer Dokuz ülke anlaşmayı imzalamış fakat henüz onaylamamıştır. *Landmine Monitor*'ün son raporundan bu yana, dokuz ülke daha anlaşmaya katıldı. Bunlar arasında, ikisi de mayınlardan etkilenen Burundi ve Sudan, ayrıca Beyaz Rusya, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ ve Türkiye bulunuyor. Bu ülkelerin yok edilmesi gereken toplam mayın stoku 10 milyonu geçiyor. Brunei, Latvia, Polonya ve Vanuatu dahil olmak üzere bir dizi ülke anlaşmaya katılım doğrultusunda önemli adımlar atarak, anlaşmaya katılım veya tasdik aşamasına geldiler.

Evrenselleştirme Sorunları

STK'ların Nairobi Zirvesi öncesinde anlaşmayı yaygınlaştırma çabalarına rağmen Kasım 2003-Eylül 2004 arasında sadece iki ülkenin Mayın Yasaklama Anlaşması'na katılmış olması gerçeği kaygı vericidir. Toplam 180-185 milyon adet anti-personel mayın stoğuna sahip kırk iki ülke Mayın Yasaklama Anlaşmasının dışındadır. Bunların arasında BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinden üçü (Çin, Rusya ve ABD), Ortadoğu'nun çoğu, eski Sovyet cumhuriyetlerinin çoğu ve birçok Asya ülkesi bulunmaktadır. ABD Şubat 2004'te, bütün anti-personel mayınları imha etme şeklindeki uzun vadeli hedefinden vazgeçti. Finlandiya Eylül 2004'te, Mayın Yasaklama Anlaşması'na 2012'ye kadar katılmayacağını açıklayarak daha önce belirttiği tarihi altı yıl geriye attı.

Daha az sayıda hükümet anti-personel mayın kullanıyor

1990'ların ortalarından beri küresel düzeyde anti-personel mayın kullanımındaki ciddi düşüş, şühesiz Mayın Yasaklama Anlaşması'nın ve genelde anti-personel mayınları yasaklama hareketinin en önemli başarılarından biridir.

Eğilime bakılacak olursa, *Landmine Monitor 1999 Raporu* 1998/1999'da 15 hükümetin mayın kullandığını doğrular veya muhtemel bulurken, *Landmine Monitor 2004 Raporu* 2003/2004'te dört hükümetin anti-personel mayın kullandığını tespit etmekte.

Mayın Yasaklama Anlaşması'na Taraf olmayan Devletlerin anti-personel mayın kullanımı

1999-2004 arasında sürekli mayın kullanan hükümetler Rusya ve Myanmar'dır (Burma). Ayrıca, Eritrea, Hindistan, Irak, İsrail, Kırgızistan, Nepal, Pakistan, Sri Lanka, Özbekistan ve Yugoslavya bu dönemde mayın kullandıklarını kabul ettiler. Landmine Monitor ayrıca Gürcistan'ın çeşitli defalar mayın döşediğini bildirdi ancak bu bilgi hükümet tarafından yalanlandı. Bu ülkelerin ikisi Mayın Anlaşmasına Taraf Devlet oldular: Eritrea Şubat 2002 ve Sırbistan ve Karadağ (eski Yugoslav federal cumhuriyeti) Mart 2004.

Mayın Yasaklama Anlaşmasına Taraf ve İmzacı Devletler'in anti-personel mayın kullanımı

Landmine Monitor herhangi bir Taraf Devlet'in anti-personel mayın kullandığına dair kesin bir veriye sahip değil.

Devlet-dışı Aktörlerin anti-personel mayın kullanımı

Landmine Monitor, en azından 70 tane, silahlı, devlet-olmayan aktörün (DOA) 1999'dan beri anti-personel mayın kullandığını tespit etti. İsyancılar ve diğer DOA'lar 2003 ve 2004'te en az 16 ülkede anti-personel mayın kullandılar. Bu yılın raporunda Bolivya, Bhutan, Irak ve Peru'da ilk defa DOA'lerin mayın kullanımı bildirilmiştir.

Azalan Üretim

Anti-personel mayın ürettiği bilinen 50 devletten 36'sı üretimi resmen yasaklayarak durdurdu. Bunlar arasında Mayın Yasaklama Anlaşması'na taraf olmayan üç devlet de bulunuyor: Finlandiya, İsrail ve Polonya. ABD

1997'den buyana anti-personel mayın üretmedi. Güney Kore 2000 yılından buyana mayın üretmediğini açıkladı. Eylül 2003'te Çinli bir yetkili ülkesinde mayın üretilmediğini açıkladı. Belirli tür anti-personel mayınların Rusya'da üretiminin durmuş olduğu öne sürülüyor.

Devam eden üretim

Landmine Monitör 15 ülkeyi anti-personel mayın üreticisi olarak saptadı. 2003'te listeye eklenen Nepal, Landmine Monitor 1999'da yayımlanmaya başladığından buyana listeye eklenen ilk üretici ülke oldu. Bazı durumlarda, 1999-2004 arasında üretim hatlarının aktif olup olmadığı net değil. Iraklı bir diplomat üretimin son yıllarda, 2003'teki işgale kadar devam ettiğini, ancak savaşta tesislerin imha olduğunu bildirdi. Hindistan ve Pakistan anti-personel mayın üretimini, yeni uzaktan yerleştirilen mayın sistemleri de dahil olmak üzere aktif olarak sürdürüyorlar. Singapur ve Vietnam anti-personel mayın üretiminin devam ettiğini kabul ediyorlar. Burma, Küba ve Kuzey Kore 1999'dan buyana üretim faaliyetinin sürdüğüne dair kabul ya da red yönünde bir açıklama yapmadılar.

Anti-personel mayın ticaretinde defakto küresel yasak

Anti-personel mayınların transferi ve ihracında küresel çapta defakto bir yasak 1996'dan beri mevcut. Anti-personel mayın ticareti düşük düzeyli kaçakçılık ve üstü örtülü ticarete dönüştü.

İmha edilen milyonlarca stoklanmış anti-personel mayın

Mayın Yasaklama Anlaşması müzakere edilip yürürlüğe girdiğinde, 131 devlete ait tahminen 260 milyondan fazla anti-personel mayın mevcuttu. son yıllarda imha edilen mayın stoğunun küresel toplamı 62 milyona ulaştı. Atmış beş Taraf Devlet stoklarının imhasını tamamladı, bu devletler toplam 37,3 milyon anti-personel mayını imha ettiler. En fazla mayını imha eden ülke İtalya'nın (7,1 milyon) ardından Türkmenistan (6,6 milyon mayın) geliyor. Arnavutluk, Fransa, Almanya, Japonya, Romanya, İsveç, İsviçre ve Birleşik Krallık'ın her biri bir milyondan fazla anti-personel mayın imha ettiler.

Taraf olmayan Devletlerin stokladığı milyonlarca mayın

180-185 milyon adet mayın, Mayın Yasaklama Anlaşması'na taraf olmayan devletler tarafından saklanmaktadır. Bu stoğun büyük kısmı sadece üç ülkeye aittir: Çin (tahminen 110 milyon), Rusya (tahminen 50 milyon) ve ABD (10.4 milyon).

Şeffaflık amacıyla rapor verme şartına uyulmaması

Mayın Yasaklama Anlaşması'nın 7. Maddesi uyarınca şeffaflık önlemleri ön raporu teslim eden taraf devletler %91 gibi hayranlık verici bir oranda olmasına rağmen, 12 taraf devlet rapor teslim etmekte gecikmişlerdir: Burundi, Verde Burnu, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ekvator Gine'si, Liberya, St. Lucia, St. Vincent ve Grenadines, Sao Tome ve Principe, Sırbistan ve Karadağ, Sudan ve Türkiye. Ekvator Ginesi (rapor teslim tarihi 28 Ağustos 1999), St. Lucia (29 Mart 2000) ve Liberya (28 Kasım 2000) anlaşmanın şeffaflık kuralını ihlal etmişlerdir. Üç devlet de stoklanmış mayınlarını imha etme tarihleri geçtiği halde Taraf Devletlere bu temel zorunluluğu yerine getirdiklerini bildirmiş değillerdir.

Anlaşmanın anahtar yükümlülüklerinin anlaşılmasında anlayış birliğine varılamaması

Mayın Yasaklama Anlaşması yürürlüğe girdiğinden beri ICBL ısrarla Taraf Devletler'in Madde 1, 2, 3'ün belirli kısımlarını nasıl yorumladıkları ve uyguladıkları sorununu gündeme getirmiştir. ICBL özellikle taraf olmayan devletlerle ortak askeri tatbikatlar, "yardımın" yasaklanması, yabancı anti-personel mayınların stok ve transferi, hassas fünyeli mayınlar ve dokunmaya hassas cihazlar ve eğitim ve geliştirme amaçlı saklanan mayınların sayısı konularında kaygılarını ifade etmiştir. ICBL bazı taraf Devletlerin bu husularda yaygın yasal yaklaşımdan ve uygulamadan saptıklarına işaret etmiştir.

Mayın faaliyetlerine yapılan bağışların artması

Landmine Monitor 1992-2003 arasında mayın faaliyetine yaklaşık 2.07 milyar dolar bağışlandığını bildirmiştir. 12 yıllık bu toplam rakamın, %65'i (1.35 milyar dolar) son beş yıl içinde (1999-2003) Mayın Yasaklama Anlaşması yürürlüğe girdiğinden buyana sağlanmıştır. 2003'de Landmine Monitor 24'den fazla bağışçıdan mayın faaliyetine 339 milyon dolar bağış yapıldığını saptamıştır. Bu rakam 2002'ye göre 25 milyon dolarlık veya %8, ve 2001'e göre 102 milyon dolar veya %43 artış göstermektedir. Avrupa Komisyonu ve ABD'nin yanısıra Kanada ve İsveçten gelen katkılarda önemli artışlar görülmüştür.

Mayın Faaliyetine yaptıkları bağış azalanlar

2003'te belli başlı mayın faaliyeti bağışçılarının bazılarının katkıları azalmıştır: Japonya, Avusturya, İtalya, Avusturalya, Fransa ve Hollanda.

Finansal yardım miktarında artış

Beş yıllık inceleme döneminde (1999-2003) mayın faaliyeti finansmanında en çok yardım alan ülkeler Afganistan (200 milyon dolar), Irak (149 milyon dolar), Kamboçya (114 milyon dolar), Kosova (89 milyon dolar), Angola (84 milyon dolar), Bosna Hersek (82 milyon) ve Mozambik'tir (73 milyon dolar). 2003'te, Afganistan için mayın faaliyeti finansmanı artmaya devam ederek 75 milyon dolara yükseldi, böylece iki yıllık toplam 141 milyon dolara ulaştı. İşgal ve Saddam Hüseyin'in devrilmesinin ardından Irak'a da finansman akışı yaşandı. 2003'te 55 milyon dolar yardım yapıldı. Sri Lanka ve Sudan da önemli miktarda yardım alan ülkeler olarak görünmektedirler.

Daha fazla finansman ihtiyacı

2003'te olağanın üstünde sayıda mayından etileneen ülkeye yardım akışı azaldı. Yardıma ihtiyacı olan mayın kurbanı sayısı her geçen yıl artmasına rağmen mayın kurbanlarına yardım kaynakları 1999'dan itibaren azaldı.

Mayın Faaliyeti programlarında genişleme

2003 ve 2004'te, 36 ülkede sivil nüfusa dönük insani mayın temizliği de dahil

olmak üzere, toplam 65 ülke ve yedi bölgede bir tür mayın faaliyeti gerçekleştirildiği saptandı.

Çeşitli Taraf Devletler temizlik yükümlülüğüne uyulduğunu bildirdi

Landmine Monitor 1999 raporunun yayımlanmasından buyana mayın temizliğinin tamamlandığını bildiren ülkeler arasında Bulgaristan (Ekim 1999), Moldova (Ağustos 2000), Kostarika (Aralık 2002), Çek Cumhuriyeti (Nisan 2003), Cibuti (Ocak 2004) ve son olarak Honduras (Haziran 2004) bulunmaktadır. Haziran 2004'te, Namibya Angola sınırında halen sorunu olmakla beraber ülkenin mayından arınmış olarak değerlendirilebileceğini açıkladı.

Halen mayından etkilenen çok fazla ülke var ve yapılanlar yeterli değil

Temizlenmemiş mayın ve PAM 83 ülkede milyonlarca insanı etkilemeye devam ediyor. 2003 ve 2004'te, bu ülkelerin 20'sinde hiçbir temizlik faaliyeti kaydedilmedi.

2003 ve 2004'te, mayından etkilenen 23 ülkede hiçbir mayın risk eğitimi faaliyeti kayda geçmemiştir, bunlar arasında 13 Taraf Devlet de bulunmaktadır.

Bazı ülkelerde daha az sayıda yeni mayın kurbanı

Mayından etkilenen ülkelerin çoğunda 2003'te bildirilen yeni mayın kurbanı sayısı 2002'ye göre azaldı, Afganistan, Bosna Hersek, Kamboçya, Lübnan, Senegal ve Sri Lanka örneklerinde bu düşüş ciddi oranda gerçekleşti. Ancak yeni karamayını kurbanlarının çoğunluğunu siviller oluşturuyor. 2004'te bildirilen ölü ve yaralıların %86'sının sivil olduğu saptandı.

Daha fazla sayıda mayın kurbanı yardıma

ihitiyaç duyuyor

2003'te, Landmine Monitor 65 ÷lkede 8,065'den fazla yeni mayın kurbanı saptadı. Bunların %23'ü çocuklar. Geçen yılın Landmine Monitor raporuyla kıyaslanınca, mayınla ilişkili kazalarda ölü-yaralı bildirilen dört yeni ÷lke sözkonusu: Ermenistan, Bolivya, Kıbrıs ve Liberya. Landmine Monitor 97 ÷lkede mayın patlamasından sağ kurtulan 230,000 kişi tespit etti. Bunların bir kısmı İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar uzanan olaylar ancak çoğunluğu 1970'lerin ortalarından bugüne kadar yaşanan olaylar. Kayıtlara geçmemiş olayların çokluğu göz önüne alındığında, bugün dünyada 300.000 ila 400.000 arasında mayın patlamasından sağ kurtulan olduğu söylenebilir.